

31. 1. 2022

JÁNOS BALÁZS

klavir / piano

5. ZIMSKI FESTIVAL / 5TH WINTER FESTIVAL

Cankarjev dom, Slovenska filharmonija in Viteška dvorana, Križanke
Slovenian Philharmonic and Knights' Hall, Križanke

28. 1. – 5. 2. 2022

Program finančno omogočata / The programme is supported by:

Mestna občina
Ljubljana

LJUBLJANA
ORGANIZACIJA
ZELENA
PARTIJA

EUROPEAN
FESTIVALS
ASSOCIATION

Ustanoviteljica Festivala Ljubljana je Mestna občina Ljubljana.
The Ljubljana Festival was founded by the City of Ljubljana.

Častni pokrovitelj Zimskega Festivala 2022 je župan Mestne občine Ljubljana
Zoran Jankovič. / The honorary patron of the Winter Festival 2022 is the Mayor of
Ljubljana Zoran Jankovič.

Ponedeljek, 31. januar 2022, ob 19.30
Monday, 31 January 2022 at 7.30 pm
Viteška dvorana Križanke / Knights' Hall, Križanke

JÁNOS BALÁZS

klavir / piano

Na sporedu / Programme:

F. Liszt: Fontane vile d'Este / Fountains of the Villa d'Este

R. Wagner – F. Liszt: Izoldina ljubezenska smrt
Isolda's Love-Death

R. Schumann – F. Liszt: Posvetilo / Widmung

C. Saint-Saëns – J. Balázs: Labod iz suite Živalski karneval
The Swan from The Carnival of the Animals

F. Liszt – J. Balázs: Madžarska rapsodija št. 6
Hungarian Rhapsody No. 6

S. Rahmaninov – J. Balázs: Vokaliza / Vocalise

G. Puccini – J. Balázs: Arija Laurette iz opere Gianni Schicchi
Laurette's aria from Gianni Schicchi

J. Brahms – G. Cziffra – J. Balázs: Madžarski ples št. 5 in št. 6
Hungarian dance No. 5 and No. 6

M. M. Ponce – J. Balázs: Zvezdica / Estrellita

J. Strauss – J. Balázs: Reminiscence, parafraza
Reminiscences paraphrase

Nocojšnji klavirski recital, z izjemo uvodne skladbe, prinaša priredbe oziroma transkripcije za klavir. Med velikimi glasbeniki, ki so se predajali predelavi glasbenih del – tako tujih kot svojih –, gotovo izstopa izjemni pianistični mojster madžarskega rodu in stvaritelj emocionalnih kompozicij **Franz Liszt (1811–1886)**. Je avtor več kot tristo priredb, parafraz, variacij, orkestracij in transkripcij; med temi je največ priredb napisal za klavir solo, klavir štiročno ali dva klavirja. S priredbami je klavir lahko »oponašal« marsikatero glasbilo ali glas in celo »nadomestil« celotni orkester [znamenite so na primer Lisztove priredbe Beethovnovih simfonij]. Mnoga dela so v klavirski različici postala lažje dostopna za izvedbo oziroma poslušanje, s čimer je klavirju, ki je v 19. stoletju domoval v vsaki premožnejši meščanski družini, še bolj rasla priljubljenost; obenem se je s klavirskimi priredbami večala prepoznavnost glasbenih del oziroma njihovih avtorjev [zgleden primer je popularizacija Schubertovih samospbevov prek Lisztovih klavirskih priredb]. Izdelovalcem klavirjev pa je povečani klavirski repertoar nudil nove izzive za zadovoljitev vse kompleksnejših tehničnih in izraznih potreb pianistov.

Klavirsko skladbo *Les jeux d'eaux à la Villa d'Este*, poznano kot **Vodne igre v villi d'Este** ali **Fontane vile d'Este**, je Liszt napisal z mislijo na vodomete v čudovitih vrtovih vile d'Este (ta renesančna palača v okolici Rima z navdihujočimi parkovnimi površinami sodi danes v Unescovo svetovno dediščino). Namenil ji je tri kompozicije v tretji knjigi zbirke *Leta romanja*. V briljantni klavirski igri, ki jo zaznamujejo zlasti široki arpeggii in tremolandi, presenetljivih harmonijah [na primer začetek je razloženi dominantni septakord] in subtilnih zvočnih otenkih skladba *Fontane vile d'Este* razljuje fantazijo vodnih curkov, slapov, vrtincev, lesketa in migetanja vodnih kapljic ... Slikanje vode pa nudi tudi potop v simboliko in kontemplacijo, kar podkrepi tudi Lisztov citat v partituri iz Evangelija po Janezu: »Kdor pa bo pil od vode, ki mu jo bom jaz dal, ne bo nikoli žejen, ampak bo voda, katero mu bom dal, postala v njem izvir vode, ki teče v večno življenje.« [In4, 14]

Liszt je za svoj instrument priredil kar petnajst odlomkov odrskih stvaritev **Richarda Wagnerja (1813–1883)**. Vse odkar je dirigiral Wagnerjevo *Uverturo k operi Tannhäuser* leta 1849, je občudoval njegov glasbeni genij in mu večkrat nudil podporo. Glasbo iz znamenitega sklepnega prizora opere *Tristan in Izolda* je že skladatelj samostojno izvajal skupaj s *Preludijem* k operi; leta 1867 pa jo je Liszt odel v klavirske zvoke, v skladbo **Izoldina ljubezenska smrt**. Mogočni in transcendentalni finale, ki med drugim končno prinese razvez »Tristanovega akorda«, ima močan naboj transfiguracije ob večni združitvi v ljubezni prek smrti.

Skladba **Posvetilo** (naslovljena tudi *Liebeslied – Ljubezenska pesem*) je Lisztova priredba istoimenskega samospjeva **Roberta Schumanna (1810–1856)** na besedilo Friedricha Rückerta. Mojster tega glasbenega žanra je nadvse prijetno presenetil svojo izbranko Claro, ko ji je kot poročno darilo poklonil cikel *Myrthen*, op. 25, v katerem je *Posvetilo (Widmung)* na prvem mestu. Buhti v nežnih in strastnih čustvih velike ljubezni in sreče, saj sta se Robert in Clara po več letih skrivnega razmerja in boja za zvezo pri nasprotujočem Clarinemu očetu leta 1840 vendarle poročila. Lisztovo pero je tankočutno preliho bogastvo iskrenih čustev v kompozicijo, ki raste v zvočnem razkošju in se, drugače kot Schumannov izvornik, konča mogočno.

Program se nadaljuje s priredbami nocojšnjega koncertanta **Jánosa Balázsa (r. 1988)**, začeni s priljubljenim odlomkom, pravzaprav najbolj poznano točko cikla *Živalski karneval* **Camilla Saint-Saënsa (1835–1921)**. Francoski avtor ni želel javno razodeti te suite, ki igrivo upodablja posamezne živalske like; edini stavek, ki ga je dovolil javno izvajati, je bil **Labod**, ki fascinira z dolgimi spevnimi frazami sublimne melodike. Balázs jo nameni visokemu registru, odmeve motivičnih drobcev pa tudi levi roki.

Madžarska rapsodija št. 6 je kot Lisztovih preostalih osemnajst nastala pod vplivom romskega glasbenega idioma. V njej skladatelj razgrne ognjevitost pianistično predstavo v izmenjavi počasnih in hitrih pasusov [»l'asson« in »friska«], številnih akcentih, sinkopah in sklepnem plesnem razpoloženju, ki se stopnjuje v pompozno akordičen finale.

Ruski glasbeni poet **Sergej Rahmaninov (1873–1943)** je leta 1912 napisal **Vokalizo**, jo dve leti pozneje revidiral in leta 1915 izdal kot sklepno skladbo v ciklu pesmi za glas in klavir *Romance, op. 34*. Posebnost *Vokalize* je, da nima besedila; pevec napenja čustveno intenzivno melodiko z vokaliziranjem. Rahmaninov je pozneje delo tudi orkestriral, priljubljena skladba pa je doživela še številne priredbe različnih avtorjev za najrazličnejše instrumentalne kombinacije.

Nato bo zazvenela **Arija Laurette iz opere Gianni Schicchi** »O mio babbino caro« italijanskega ustvarjalca **Giacoma Puccinija (1858–1924)**, ki jo je Balázs pripravil v klavirski različici. Po dramatičnem uvodu se poznana melodija arije predstavi v intimni lirčnosti, ob raznolikih ponovitvah pa se razplamti v lisztovsko razkošne dimenzije.

Johannesa Brahmsa (1833–1897) je pri pisanju *Madžarskih plesov* navdihnila romska glasba. Vseh enaindvajset je ustvaril za klavir štiriročno, pozneje je nekatere orkestriral. Imel jih je za priredbe poznanih ljudskih viž [tako je v svojem *Madžarskem plesu št. 5* ne vedoč citiral očitno tedaj razširjeno temo sicer izvirnega čardaša Béla Kélerja] in jim kljub natisu ni nadel številke opusa. Brahmsova **Madžarska plesa št. 5 in št. 6** v priredbi fenomenalnega pianista **Georgesa Cziffre (1921–1994)** in **Jánosa Balázsa** sta bravurozno poigravanje s temperamentnimi zvoki.

Na ljudsko izročilo svoje domače dežele pa se je rad oprl Mehičan **Manuel María Ponce (1882–1948)**, ki je sistematično zbiral ljudske pesmi, jih harmoniziral in v priredbah ter izvornih delih, navdanih z zanimanjem za ljudsko zakladnico, ponese na koncertne odre. Ponce, dejaven kot pedagog in skladatelj raznovrstnih žanrov in stilov, je poznan zlasti po svojih kitarških delih in pesmih – med temi je izjemno priljubljenost in številne priredbe doživela po ljubezni hrepeneča nežna **Zvezdica** iz leta 1912.

Program zaokrožuje koncertna parafraza **Reminiscence** na poznane motive in melodije mojstra valčkov, polk, operet **Johanna Straussa ml. (1825–1899)**. Prepletajo se v vrtincu virtuozne prstne akrobatike, polni žuborečih pasaž, bliskovitih skokov, igrivih ritmov, dramatičnih izbruhov zvočne mase z gostimi akordi v dolgih napetostnih lokih forte dinamike, ki naelektreno vodijo do pompoznega zaključka.

János Balázs je eden najuspešnejših pianistov madžarske glasbene scene, ki nastopa na najprestižnejših svetovnih odrih. V zadnjih letih je navdušil občinstvo Konservatorija Čajkovskega v Moskvi, amsterdamskega glasbenega hrama Concertgebouw, centra Barbican v Londonu, Kölnske filharmonije, dunajskega Konzerthausa, centra Bozar v Bruslju in dvorane Palau de Musica v Barceloni. Balázs se za svoje izvrstno neomejujoče in z nadarjenostjo improvizacije popostre koncerte navdihuje pri legendarnih pianistih Franzu Lisztu in Georgesu Cziffri. Leta 2019, pri svojih 31, je prejel najvišje madžarsko kulturno odlikovanje, nagrado Kossuth; v tem letu je postal tudi Steinwayev umetnik. Doštudiral je na Akademiji za glasbo Franza Liszta v Budimpešti, kjer je danes profesor klavirja. Igral je s solisti, dirigenti

in orkestri, kot so Miša Majski, Tamás Vásáry, José Cura, Stéphane Denève, Vadim Repin, Pinchas Steinberg, Jukka Isakkila, Charles-Olivier Munroe, Roger Bausier, David Mathues, István Várdai, Bruseljski filharmonični orkester, Dortmundski filharmoniki, Aspenski filharmonični orkester, Simfonični orkester iz Nagoje, Simfonični orkester HRT Zagreb, Madžarska nacionalna filharmonija, Komorni orkester Franza Liszta, Budimpeški filharmonični orkester, Simfonični orkester Madžarskega radia. Balázs je umetniški vodja Festivala Georgesa Cziffre, ki ga je ustanovil leta 2016 kot poklon svojemu idolu. Festival velja za eno najbolj prestižnih prireditev klasične glasbe na Madžarskem in je že gostil umetnike, kot so Miša Majski, José Cura, Vadim Repin, Arkadij Volodos, Fazil Say, Pierre-Laurent Aimard, Jevgenij Kisin. Poleg izvajanja glasbenih del velikih skladateljev, kot so Beethoven, Bach, Liszt, se Balázs posveča tudi improviziranju, zaradi česar mu uspeva narediti klasično glasbo bolj dostopno in manj »resno«.

Helena Filipčič Gardina

János Balázs, one of the most successful and recognised pianists on the Hungarian classical music scene, is famous for his performances in the world's most prestigious concert halls. He is a graduate of the Franz Liszt Academy of Music in Budapest, where he now teaches the piano. In recent years he has had widely acclaimed performances throughout Europe. Balázs' passion for the piano, his efforts to reach beyond the limits of musical genres, and his gift for improvisation have brought him a brilliant reputation; this pervades his concerts, which inspire critics and audiences alike. He draws his inspiration from two legendary musicians: Franz Liszt and Georges Cziffra, famous pianists who also helped him in his career as pianist. In this way Balázs became the Artistic Director of the Georges Cziffra Festival which he founded in 2016 to honour his idol. Since then the festival has grown to become one of the most prestigious classical music events in Hungary at which numerous renowned musicians have performed including Miša Majski, José Cura, Vadim Repin, Arkadij Volodos, Fazil Say, Pierre-Laurent Aimard, Jevgenij Kisin and others. In 2019 János Balázs received the Kossuth Prize, the most prestigious cultural award in Hungary, and in the same year he also became a Steinway artist.

Glasbeni svet letos obeležuje spomin na Györgyja Cziffro, svetovno znanega pianista, poklonil pa se mu je tudi izvršni odbor organizacije UNESCO, ki je stoto obletnico njegovega rojstva vključil na seznam pomembnih obletnic. Na Madžarskem, v umetniškovi rojstni državi, so leto 2021 razglasili za spominsko leto, posvečeno nepozabnemu pianističnemu geniju, in pripravili obsežen program dogodkov pod umetniškim vodstvom madžarskega koncertnega pianista Jánosa Balázsa. Tudi ta koncert je eden izmed dogodkov, ki potekajo v spominskem letu, posvečenem Györgyju Cziffri.

In 2021, the world of music pays tribute to the memory of the globally celebrated Hungarian pianist, György Cziffra, and his 100th anniversary of the birth was included in the List of Anniversaries Recommended by the Executive Board of UNESCO. In the artist's home country, Hungary, a grand-scale Memorial Year programme series under the artistic leadership of the Hungarian concert pianist, János Balázs, is dedicated to this unforgettable piano genius. This concert is also part of the György Cziffra Memorial Year.

NAPOVEDNIK / TO BE ANNOUNCED

1.2. 2022 ob 19.30 / at 7.30 p.m.

Cankarjev dom

ALEKSANDER GADŽIJEV

klavir / piano

Simfonični orkester RTV Slovenija
RTV Slovenia Symphony Orchestra

RICARDO CASTRO, dirigent / conductor

CZIFFRA 100

Koncert podpirajo / The concert is supported by:

Lisztov inštitut
Ljubljana

Glavni sponzor /
General sponsor:

Sponzorji / Sponsors:

Glavni medijski sponzor /
General media sponsor:

Medijska sponzorja / Media sponsors:

Izdal / Published by: **FESTIVAL LJUBLJANA**, januar / January 2022
Zanj / For the Publisher: **DARKO BRLEK**, direktor in umetniški vodja,
častni član Evropskega združenja festivalov / General and Artistic Director,
Honorary member of the European Festivals Association
Besedila / Texts: **HELENA FILIPČIČ GARDINA**
Prevod / Translation: **AMIDAS, d.o.o.**
Oblikovanje / Design: **ART DESIGN, d.o.o.**
ljubljanafestival.si
www.facebook.com/ljubljanafestival
www.instagram.com/festival_ljubljana/
www.youtube.com/user/TheFestivalLjubljana